

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

Kiadó hivatal:

Középutca, Stein J. könyvkereskedése.

Szerkesztői szállás:

belső-szénutca 131. szám.

Hirdetési ár: 5 hasábos garmond sorért 1-ször 7 kr., 2-ször 6 kr., 3-ször 5 kr. s minden hirdetés után 30 kr. bályegdíj.

Hirdetések felvételnek Bécsben Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) J. Haasenstein és Voglernál (Wollzeile 9. sz.).

Pesten: Zeisler M. hirdetés felvételi irodájában (Königsasse Nr. 60.)

Nyilatkoztató cikkek sora után 20 kr. előleg befizetés mellett a szerkesztőséghez czímzendők.

Előfizetés a hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeletik.

Megjelen

hetenkint háromszor, u. m.

kedden, csütörtökön és szombaton reggel.

Előfizetési ár:

egész évre 12 frt, félre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

Előfizetési felhívás

„K. KÖZLÖNY”

október—decemberi folyamára.

Egy évre 12 forint o. ért.

Félévre 6 „ „ „

Évnegyedre 3 „ „ „

Egy hóra 1 „ „ „

Az előfizetési pénzek kiadó Stein Jánoshoz (bel-középutca Stein könyvkereskedése) küldendők, hol a pontos szétküldésről gondoskodva van.

A népiskolai törvényről.

I.

Nem tartozunk azok közé, kik az ellenzék minden tettét gáncsolják; nem nézük el az eljárását a pesszimizmus üvegén át és nem mondjuk róla, mit sokszor s tán nem alaptalanul mondhatnánk, hogy a többséget szándékosan megakadályozza üdvös reformtörvényeiben.

Néha kimagyarázhatlan eljárásának okait keressük s az indokolhatatlannak tetszőt is inkább hiányosan motiválni igyekszünk, semmint alkalmat szolgáltatunk, hogy méltánytalansággal vádolhasson, hogy lehetséges-e ezt tennünk, ha a szűkebbi körrel és kicsinyes érdekekkel szövetkezésre lépünk, útban áll — s mondhatnók — gáncsot vet a legtisztább szándékunk, ha a honfi legszebb és legforróbb álmai a valóság világába — miatta át nem varázsolhatók, ha nemzetünk jövő nagyságának képe, melyet méla bánattal századok óta hord keblében egyik nemzedék a másik után — most is elérhetlen ideálnak, elfoszló délibábnak maradjon, mert az egyes, a particularismus gyanakvó szemmel kíséri mindazt, mit a kormány az összes érdekében tenni óhajtott, s mert az ellenzék jónak látja a particularismus zászlója alá szegődni?

Évenként számos magyar ki-kirándul nyugatra, s ezek között bizonyosan sok ellenzék is, soker mélyebben is vizsgálják a külföld életét s állapotát, és mindnyájan táplálkoznak műveltségük életadó emlein. Valahányan megtértek — tanulságul bizonyosan magukkal hozták a meggyőződést, hogy nem is álmodhatunk haladásról, jóllehet, valódi szabadságról előbb, míg a nép maga nem haladt szintén elő a műveltség útjain, míg nálunk kivételes műveltség lesz még a közszótálynál is mindazon kincs, a mi odakünn, mondhatni, közhelyekként forgalomban található, míg nálunk meg kell szerezni mindazt, mit egyebütt, ugyazólván, az anyatejjel már magába szív a gyermek.

Mélyen érezhető ezt minden megtért hazafi, s önkénytelenül is be kelle vallania, hogy ha a műveltség középosztályunknál sincs azon fok, melyen óhajtanók: a népnevelés tere az mindenekelőtt, mely paragon hevert, vagy rosszul műveltetett, s hogy legelső teendőnk egyike az elhanyagoltat újra megmunkálni.

Mindenki ismétli, jeligévé vált, hogy mi egyedül műveltségünk által tarthatjuk meg állásunkat a keleten, a környező népfajok közt, és ime! ellenzékünk a kormány első lépését, melyeket a nemzeti kötelesség lerozására megtett — gyanakvóan fogadja, kelletlenül meg-megméri és balul magyarázza. S ha kérdjük miért, az okot kutatjuk ismét egyik nemzeti hibánkra akadunk. Azon szellem, mely a megyék, a részek koordináltságát az egész, az ország ellenében, vagy mellett — vitatta, azon szellem újra fölemeli fejét s a felekezetiesség mezében a részlegesnek egyenlő jogot követel a közös érdek mellett... azaz: mit mondom: mellett — azt kellene mondanom, hogy: fölött.

B. Eötvös népiskolai javaslata a protestánsok jogait sérti, határozmányai az 1790/1. 26. t.-cikkbe ütköznek — mondják — s oly jogokat ad az állam kezébe, melyekkel az sohasem birt a felekezeti iskolák fölött. De

még e jogokról is lemondanának, ha bizalommal viseltethetnék a jövő iránt — így szólnak — azonban ki áll jót érte, hogy a mai kormány után nem jöj egy másik, mely a kezébe adott fegyverrel visszaél?

Ez okoskodásba ütközünk lépten-nyomon s a józan ész még azon elégtételre sem számíthat, hogy az, a ki így beszél, önmagát kinevesse. Ha mi a parlamentáris kormányforma iránt is azon bizalmatlansággal viseltetünk, melylyel jogosan viseltetünk az abszolutismus ellen, mire megyünk? Ha a kormány kezét megkötjük, hogy várhatunk tőle cselekvést, s ha magunkat oly gyöngéknek tartjuk, hogy a jövő netáni veszélyeit le nem küzdhetjük, ha önmagunkban sem bízunk, hogy kérhetünk s várhatunk más résztől bizalmat? Alkotmányosságunk bástyáin belől a nemzet győzhetetlen, míg önmagát el nem hagyja, s ha e bástyákat valamely esemény lerombolná — megvédi magát azon nemzett, melyet a török s tatár el nem pusztíthatott.

Azzal, a mit itt mondtunk, az ellenzék fennebbi okoskodásának alaptalanságát akartuk kimutatni, de a dolog lényegére térve, ki kell jelentenünk, hogy mi a szönyegen fekvő javaslatban egyáltalán nem találunk semmi olyast, a mi a felekezetek eddigi jogait sértené; semmi olyast, mi a kormánynak több jogot adna, mint a mennyi a törvény szerint is birtokában van.

Mit tüzetesen legközelebb kifejtünk.

Az ellenzék vádjai a kiegyenlítés és a Deák-párt ellen.

(A „Választások előtt” című röpiratból.)

V.

A felsoroltakban még korán sincsenek kimerítve azon vádak, melyek a Deák-párt ellen az ellenzék által emeltetnek. De kijelölve bennök azon irányok, melyekben az ellenzék két része több kevesebb szenvedéllyel vádolja a többséget.

Az eredmény, melyre a vádak vizsgálata vezetett, a következőkben foglalható össze:

I. Nem áll, hogy a kiegyezés Magyarországot anyagilag tönkre teszi. Ha pedig állna, ugy e szemrehányás éppen ugy illelne a baloldalt, mint Deák-pártot, mert az anyagi kérdésekben igen csekély volt köztük az eltérés.

II. Nem áll, hogy 67-ben Magyarország jogai megcsorbítottak, hogy önállása feladatott.

Nem áll, mert összehasonlítva a 48 előtti állapotokkal mostani helyzetünket: önállásunk most nagyobb, mint akkor.

Nem áll, mert nagyobb önállással bírnak most, mint a 48-ki törvények szerint.

Nem áll, mert a XII. törvényozikk nagyobb önállást ad Magyarországnak, mint a baloldal bármely javaslata.

Nem áll, mert nem olvadtunk össze, hanem a paritás alapján mint egyenjogú szerződő fél lépünk szövetségbe Ausztriával.

Nem áll, mert független az, ha az egyik fél parancsol a másiknak; a 67 által szabályozott viszonyban pedig egyik fél sem parancsol, csak némi kérdésekben egyezkedik.

Nem áll, hogy bármiféle jogot feláldoztunk volna, mert ha lehet szó a 67-es törvényekben jogfeláldozásról, csak az abszolutismus jogai azok, melyek bennük feláldoztattak.

III. Ezeknél fogva a 67 nem jogfeláldozásokat, hanem vívmányokat foglal magában.

Vívmányokat, mert Magyarország egyenjogú, alkotmányos befolyását biztosították azon ügyekre, melyek eddig hozzájárulása nélkül, abszolutistice kezeltettek.

Vívmányokat, mert a kül- és hadügyekre adott befolyás által kiemelték Magyarországot azon másodrendű helyzetből, melyben 300 éven át tapasztalt, és közvetlen összeköttetésbe hozták Európával, mert közvetlen befolyást adtak neki a nemzetközi viszonyokra.

IV. Nem hibája, hanem érdeme a Deák-pártnak, hogy 67-ben létrehozta a kiegyenlítést.

Érdeme, mert a 67-diki törvények elmellőzhetlen, elvi consequentiái a 48-diki forradalomnak.

Érdeme, hogy e forradalom reformjait az államjogi téren befejezte s biztosította.

Érdeme, hogy Sadowa után megragadta a kedvező alkalmat a már megkezdett kiegyenlítés teljes létrehozására.

V. Nem törvénytelen a 67-diki kiegyenlítés, mint azt a szélső-bal állítani szereti.

Mert alkotmányos uton létrejött törvény törvénytelen nem lehet.

VI. Nem áll, hogy a kiegyenlítés nem szabad egyezkedés útján jött létre.

Mert az országgyűlésre semmi egyéb pressiót nem gyakorolt, mint az emberi hatalomnak felette álló körülmények, s azon politikai bölcsesség, mely azok következményeinek felismerésére vezetett. — Ellenben

VII. Áll, hogy a bal és szélső-bal elvi rokonságban állnak egymással.

Mert a két párt által emelt vádak, bármennyire különbözzenek egymástól külalakjukra nézve, ugyanazon forrásból, a politikai észjárás ugyanazon irányból veszik eredetüket.

VIII. Áll, hogy az ellenzék a Deák-párt 48-as szellemű politikájával ellentétben, a 47-es táblabíró politikát üzi.

Mert felfogása, melyből a mai helyzetet tekintve, eszközei, melyekkel az ország bajait orvosolni akarja, céljai, melyeket elérni: ugyanazok, melyeket a Mária Terézia kora óta élt táblabíró politika felmutat.

IX. Áll, hogy a baloldal nem üszinte eljárásában.

Mert, ha az volna, nem használná a választások előtt mottóul a „tisztá 48-at, mely különvéleményeitől vajmi sokban különbözik.

X. Áll, hogy a baloldal az elszigetelési dogmáért feláldozza a közügyek alkotmányos kezelését. Bizonyítják javaslatai.

XI. Áll, hogy a baloldal oppositiojának fő oka: idegenkedés a korszerű reformoktól.

Mert különben nem lépne fel oly javaslatokkal, melyek az alkotmányosság rovására mindenáron a 48 előtti állapotokat akarnak restitálni.

XII. Áll végre, hogy a mai oppositio nem a kormánynak, hanem egyenesen Magyarországra nézve veszedelmes.

Mert különben a nemzetiségi rajongók, kiknek bizony mindegy volna, Andrásynak, Ghyczynek vagy bárminek hívják a magyar miniszterelnököt, nem támogatnák oly buzgón az ellenzéknek a 67-es alap elleni oppositioját.

Deák Ferencz beszéde

(a képviselőház október 20-diki ülésében.)

T. képviselőház! (Halljuk!) Sehol a vitaközlésekben annyi óvatosságra nincs szükség, mint azon tárgyaknál, melyek közvetve, vagy közvetlenül vallási ügyekkel vannak kapcsolatban. Éppen azért jelen vitaközlésainknél is semmit sem akarok szólni dogmaticus kérdésekről, mert ezek felett határozni nem a mi hatáskörünkhez tartozik, és nem is szükséges.

Figyelembe kell vennünk mindenekelőtt, hogy Magyarországon a házasság nem kizárólag polgári szerződés, még az állammal szemben sem: mert maga az állam törvény által parancsolta, hogy a házasságok az egyház előtt kötessenek; parancsolta ezt minden felekezeteknél, még a egyes házasságoknál is. Sőt az újabb törvény is, mely ott, hol a kath. pap nem akarja összeadni a vegyes házasságokat, megengedi, hogy az a protestans egyház előtt kötessenek; mindenesetre az egyházhoz utasítja a házasságot.

Tekintetbe veendő tehát a házasságnak mind polgári, mind egyházi része.

Mind addig, míg a kettő össze lesz szöve, megparancsolni az egyháznak, hogy a házasságokat adja össze a maga egyházi szabályai szerint és aztán azt mondani, hogy: „Te ezen házassági ügyben nem fogsz itélni, hanem itélni fognak mások, talán jogtalanság, de mindenesetre nem igen logikai dolog.” (Helyeslés.)

Ha a házassági bíróságokra nézve tisztába akarunk jönni; ha azt akarjuk, hogy a házasságok érvénye fölött semmi esetben se ítéljenek, az eddigi törvényt meg akarjuk változtatni, következetesek csak akkor leszünk, ha más államok példájára a házasságnak polgári részét a tisztán s szorosan vallástól elválasztjuk. A hol az állam ugy intézkedik, mint intézkedett Franciaországban, Belgiumban és a rajnai tartományokban, a hol a törvényhozás határozottan kimondja, hogy a házasságot, szemben az állambatalommal, ugy kívánja tekinteni, mint polgári szerződést, a vallási dolgokba nem avatkozik, hanem azokat végezzék el a hívők saját egyházukkal önlelkümmel szerinti, a hol ezen elvek alapján kötelezőleg kimondatik, hogy minden házasságnak, mint polgári szerződésnek a polgári hatóság előtt kell kötetni: ott igen természetes, hogy a házasságnak, mint pol-

gári szerződésnek, fölbontása is a polgári bíróságok elé tartozik. De míg ez meg nem történik, e nagyfontosságú kérdést a perrendtartás megállapításánál bővebb vitát, kifejtést és minden tekintetben, minden érdekek megfontolása nélkül, mintegy melleleg eldönteni, valóban időelölti volna. (Helyeslés.)

Egyik főrv, mely az egyházi ítélőszékeknek most azonnal a perrendtartás szabályai közt kimondandó eltérése mellett felhozott, az volt, hogy ezen eszme liberális, hogy azt a jogegyenlőség megkívánja, hogy előre kell haladnunk, az eldöntés elhalasztása pedig hátralépés volna. Hosszas politikai pályámon tapasztaltam, hogy egyetlen egy szóval sem történik annyi visszaélés, mint e szóval: „liberális.” Gyakran oly eszmékre ragasztatik e cím, melyek, ha mélyebben vizsgáljuk azokat, épen nem liberálisak, s a gyakorlati életben, államok intézkedéseivel is nem mindig a liberális utáni vágy, hanem az ország érdekei szoktak döntő lenni. Ime, közelebb is azon korban, midőn itt Európában liberális eszmének a szabad kereskedést tartja a világ, Észak-Amerika, melyet a liberálisnak nem szoktak nevezni, védvámokat állított fel, s azokat oly magasságra emelte, mely az európai védvámokéit sok tekintetben meghaladja.

Analizáljuk tehát a liberális szónak valódi értelmét a jelen kérdésre vonatkozólag. (Halljuk!) Egyik fél azt mondja, hogy liberális eszme, különbség nélkül polgári bíróságokra bízni a házasságok érvényének megítélését, egy szóval: minden a házasságra vonatkozó ferlekedést és ennélfogva eltörölni e részben az egyházi bíróságokat, mert ezt kívánja a vallások jogegyenlősége, melyet az 1848-ki törvény is kimondott, az ellenkező pedig visszalépés volna s a jogegyenlőséget sértene.

Ennek ellenében kijelentem én is, mit tartok e téren valódiul liberálisnak, s a vallások jogegyenlőségéből szorosan következőnek. (Halljuk! Halljuk!)

Szabad egyház, szabad államban, ez az én jelszavam. (Élénk helyeslés.) Ebből indulok ki, s a mi ezzel ellenkezik, azt sem liberálisnak, sem a vallások jogegyenlőségével megférőnek nem tartom. Abszolutismus is behozhatja formákban az egyenlőséget s eltörölheti az egyházi törvényszékeket, (Felkiáltások: Meg is tette!) de nem állapította meg a szabad államot és a szabad egyházat, pedig ez, ugy hiszem, a dolog lényege. (Helyeslés!)

A vallások egyenlőségét szent és sérthetetlen elvnek tartom én is, s ha azt az 1848-ki törvény ki nem mondotta volna, nem szűnnék meg annak kimondását sürgetni. De a szabad egyház eszméje s a vallások egyenjogúsága azt kívánják, hogy a hon minden polgára, bármely hitfelekezethez tartozzék is szabadon élhesen saját vallásának szabályai szerint, ha azok az állam céljával nem ellenkeznek és mások hasonló jogait nem sértik. (Helyeslés.) Ezen előttem kétségtelen igazságot alkalmazva a jelen esetre, ha vannak e hazában hitfelekezetek, melyek vallási szabályaik közé számítják azt is, hogy az ő házasságok érvénye fölött a megállapított vallási elvek szerint egyházi bíróság ítéljen, helyes volna-e, ha a törvényhozás azt mondaná: „te nem élhetsz vallásod ezen szabályai szerint, mert én a formában egyenlőséget akarok, s ennek amant fel kell áldoznod,” holott az a szabály sem az állam céljával nem ellenkezik, s más vallásfelekezetek hasonló jogait nem sérti. (Élénk helyeslés.) Már pedig vannak igenis hitfelekezetek hazánkban, melyek az említett nézetet vallásuk szabályának tekintik, vannak pedig igen keletesen, ilyenek a rom. kath. és a nem-egyesült keleti egyház hívei. Nem vizsgálom, e szabály dogma-e és mennyire dogma; de annyi igaz, hogy azt két hitfelekezet hazánkban vallási szabálynak — canonnak — tekintti. Vajjon célszerű volna-e mindezek nyugalmát, vallási meggyőződését szükség nélkül nem a jogegyenlőségért, hanem a forma egyenlőségeért felzavarni? (Élénk helyeslés.)

Magától értet, hogy én mindezeket a tisztá és nem vegyes házasságokra kívánom értetni, s nem látom által, hogy ha két rom. katolikus házassága fölött a rom. kath. szentszék, két n-egyesült keleti vallású házassága fölött a keleti egyháznak szentszéke ítél, mikép volna ezáltal sértve más vallások egyenjogúsága. (Helyeslés.)

Más tekintet érdemel a vegyes házasságok kérdése. (Halljuk! Halljuk!) Sem a szabad egyház eszméjével, sem a vallások törvényben kimondott jogegyenlőségével meg nem egyezik a törvénynek eddig fennálló azon rendelete, hogy a rom. kath. szék ítéljen vegyes házasságokban a nem rom. kath. fél fölött, s egyedül azért, mert a rom. kath. fél saját hitelvei szerint más házasságra nem lép-

het, a bíróság ítélete a másik nem róm. kath. feltételezések saját hite elveinek ellenére. Hasonló a törvénynek a vegyes házasságokból született gyermekekre vonatkozó rendelkezése, miszerint ha az atya róm. kath., minden gyermeke a r. kath. vallásban nevelendő, ellenkező esetben pedig nincs meg a viszonyosság.

Ezek azok, mik a vallás jogegyenlőségét sértik, s a szabad egyház fogalmával ellentétesnek, mert felsőbbiséget tulajdonítanak a róm. kath. egyháznak, s más egyházakat legalább e részben a róm. kath. egyháznak alárendelnek. E jogtalanság ellen évek óta küzdöttünk szakadatlanul, s kiűzeni fogok mindig, épen azért, mert a szabad egyháznak és a vallások jogegyenlőségének elvét szentnek, sérthetetlennek tartom.

Egyik egyháznak a többiek fölötti jogi felsőbbiségét bármilyen tekintetben fenntartani akarni, ez volna illiberális eszme, de hogy a valódi liberalizmus azt kívánja, hogy mielőtt azon törvény és törvényes gyakorlat, mely szerint a házasságok minden hitfelekezetről az egyház papjai előtt kötendők, megváltoztatnánk; mielőtt törvény által kimondatnánk, hogy az állam a házassági szerződést az állammal szemben tisztán polgári szerződésnek tekinti, s annak vallási részébe nem avatkozik, ugyanazért a házasságokat, mint polgári szerződéseket, a polgári hatóságok előtt kötendőnek rendeli; hogy, mondom, mielőtt mindezek kimondatnának, az egyházi bíróságok a házasságok érvényére nézve minden hitfelekezetről most, a perrendtartásról szóló törvények közt, rögtön eltöröltesse: valóban nem értem, sőt erős meggyőződés az, hogy épen az ily módon idő előtt eszközölt eltörlés volna illiberális, mert ellenkezőnek a szabad egyház fogalmával és a vallások jogegyenlőségével. (Élénk helyeslés.)

De a törvényhozásnál oly igen szükséges óvatosság sem engedi, hogy e részben bármit rögtönözünk s részletes, alapos megfontolás nélkül intézkedjünk. Hazánk polgárainak legnagyobb része azon egyházakhoz tartozik, melyek vallási szabálynak tekintik azt, hogy miután az érvényes házasság kötéséhez törvényeink szerint is szükséges az egyház papjainak közbejárása; miután a házasság a törvények szerint is nem egyedül polgári szerződés, hanem vallásos elvekkel és szertartásokkal is kapcsolatban áll: annak érvénye felett az egyházi bíróság ítéljen. Nem volna célszerűtlen mellesleg, egy a körülmények bővebb megvizsgálása nélkül, rögtönzött törvénnyel ezen egyházak hiteinek vallásos nyugalmát minden szükség, sőt minden, az országra háromlód valódi haszon nélkül zavarni akarani. Hiszen csak nem rég, midőn a nép-evelési törvény került szünyegre, többen e ház tagjai közül a különféle vallásfelekezeteket, mint felekezeteket kívánták meghallgatni, s a ház többsége, sőt mondhatni az egész ház, elhatározta, hogy a vallásfelekezetek szakfelfiái mindenestire hallgattassanak meg. Nem érdemel-e a jelen kérdés ugyannyi figyelmet? Hiszen ez ellen is vallási nézetek hoztak fel, melyeket egyszerűen mellőztünk alig lehet. Nem tudom tehát helyeselni, hogy a jogügyi bizottmány javaslata szerint, most, itt, e helyen, a törvénykezési szabályok között, rögtön mondassék ki, hogy minden házassági ügyek, még az érvényesség kérdésére nézve is, a világi bíróságok elébe tartozzanak; hanem, ha a magyar törvényhozás az ország érdekében célszerűbbnek tartja az egyházi bíráskodást minden házassági ügyekre nézve eltörlőlni, s minden ily ügyet világi bíráskodás alá rendelni: csak akkor teheti ezt alaposan és következetesen, ha előbb a polgári házasság elvét állapítja meg, s abból kiindulva, törvény által elhatározza, hogy az államhatalom minden házasságot az állammal szemben tisztán polgári szerződésnek tekint, s ennél fogva megkivánja, hogy minden házasság, bármely vallásnak között jöjön is létre, a polgári hatóságok előtt köttessék, a vallási szertartások, a felek vallási és lelkiismereti dolga levén, azt mindenki saját egyházával rendezze. Ha ez meg lesz egyszer állapítva, a házassági összeköttetésnek, mint polgári szerződésnek kérdései, természetüknél fogva a világi bíróságok elébe tartoznak. Ezen eszméket, úgy, a mint azokat előadtam, pártolom én is, pártolni fogom mindenkor. (Helyeslés.)

Azt mondták némelyek, hogy állapítsuk meg azonnal a polgári házasságot az említett módon. Nekem elvileg semmi kifogásom sem volna ez ellen, de a kivített sok nehézséggel járókat tartom, s e nehézségek miatt a törvény rögtön megalkotását és életbe lépését nem hiszem lehetőnek.

Eddig a házasságok kötésének formái felett, különösen pedig azon elvek felett, melyektől a házasság érvénye függ, minők az elválasztó akadályok — impedimenta dirimentia — nagyrészt nem világos hazai törvények, hanem kanonok és némely felsőbb rendeletek intézkedtek, még pedig minden vallásfelekezeteknél. Ezt, ha a polgári házasság behozatik, rendes polgári törvényekkel kell szabályozni, ki kell dolgozni a formát, az érvényesség kellékeit, megállapítani az elválasztó akadályokat, s világosan meghatározni az elválasztó akadályokat. S nem is volna célszerű e részben az eddigi kanonok és egyházi, vagy világi kormányrendeletek átvétele. Vannak azok között olyanok, melyekre nézve új rendelkezés szükséges, minő például az impedimenta dirimentia sorában a cultus disparitatis. Keresztény és nem keresztény között semmi egy-

ház nem engedett eddig házasságot; de nem hiszem, hogy e szabályt a polgári házasságra nézve is fenntartaná jövődjére a törvényhozás, mert hiszen a zsidó és keresztény között minden házassági kapcsolat lehellené tétetnék.

Vannak a fennálló szabályoknak más pontjai is, miket, ha polgári házasságot akarunk, át kell dolgozni és polgári törvény alakjában megállapítani. Gondoskodni kell arról is, hogy a polgári házasságokban az elválás könnyű ne legyen, mert ez a házasságon alapuló családi élet és az erkölcsi kárával történne. Hiszen, ha tekintjük azon országokat, melyekben a polgári házasság megállapított, tapasztalni fogjuk, hogy ott a polgári házasságok felváltása annyi nehézséggel jár, s az elválásról szóló törvények oly szigorúak, hogy ennél fogva az elválás esetei is nagyon, igen nagyon ritkák.

A másik, mire figyelnünk kell, az, hogy miután a polgári házasság nem az egyházi hatóság előtt lesz kötendő, gondoskodni kell polgári hatóságról, mely előtt a házasságok köttessenek. E polgári hatóságnak teljesen biztosnak és hitelesnek kell lennie, különben a rendtelenségből, vagy hitelenségből a legszomorúbb következtések származhatnak a felekre és azoknak árthatlan gyermekeikre.

Szükséges továbbá, hogy ily hatóságok számossabb helyeken létezzenek: mert ha kevés helyre volna szorítva, a házasságoknak nagyobb távol-ságokból, költséges, fáradságos útazással kellene azokhoz járulni. Nem is szabad a polgári házasság költségeinek tetemesebbnek lenniük, mint az eddigi házasságokéi voltak; mert ez csak a népet terhelné és a házasságok számát kevesbítene.

Mi legyen tehát azon hatóság? A megyei törvényszékek a megye több részétől igen távol esnek. A szolgabírói hivatalok sem bírnának ebbeli kötelezettségüknek megfelelni, részint az egyes helységek távolága miatt, részint azért, mert a szolgabíró nem mindig ül otthon, és így gyakran a felek által sikertelenül kerestetnek. A mi pedig a községeket illeti, ha egész hazánk oly községekből állna, mint például Békésmegye, nem kétkelhetnénk a polgári házasságok megkötését a községi hatósághoz utasítani; de miután országunkban annyi-félék a községek számra, vagyis és mivelődsére nézve: nem tudnánk megnyugvást találni abban, hogy oly nagy fontosságot dolgoz a község bírájára és jegyzőjére bizzák és a házassági jegyzőkönyvek vezetését az ő kezükbe tegyem le. Gondoskodni kell tehát előbb valamely módról, valamely hatóság felállításáról e részben. A notariatusokhoz, minők Franciaországban léteznek, lesz-e hasonló ezen intézet, vagy a béke bírához? azt sem tudom; de nagy megfontolást igényel mindenestire s rögtönözni azt, vagy kivihetetlen törvényt alkotni, nem volna célszerűtlen. Voltak, kik a szomszéd ausztriai törvényhozás példáját hozták fel ellenük, és azt mondták, hogy mi hátramaradunk liberalizmusban azok mögött, miután ők, noha buzgó katolikusok, a világi bíróságokat állapították meg a házasságok érvényére nézve és a polgári házasságot törvény által behozták.

Versenyzés a liberalizmusban nem egyedüli feladata a törvényhozásnak. Minden törvényhozás saját hazája körülményei szerint intézkedik. A helyzet közöttünk és közöttük sokban különböz, de leginkább különböz abban, hogy nálunk előbb is polgári bíróság ítélte a házasságok érvénye felett; csak a római concordatum akart e részben változtatást tenni. Hogy ők ezen változtatást el nem fogadták, mert el nem ismerték azt, hogy a concordatum alkotmányos országban törvényes szabályt állapítson meg, azt igen természetesen tartom, valamint azt is, hogy az el nem ismert concordatum ellenében az eddig létező törvényes állapot sürgősen fentartatni. — Mi ellenkezőleg nem vagyunk ezen helyzetben, nálunk az egyházi ítélőszékek bíráskodása nem a concordatumon, hanem alkotmányos törvényeink egyikén alapul. Jognak van e törvényt megváltoztatni, de miután okunk van nem rögtönözni a változtatást, várhatunk az egyházi ítélőszékek eltörlésével, azért, mert részletesebb és alaposabb kimunkálást tartunk szükségesnek és az eddigi törvények alapján állunk, míg szomszédaink, ha nem követelték volna a törvényes állapot visszaállítását, a concordatum alapján állottak volna, a mit pedig ők el nem fogadhattak.

Egyébiránt ők is szükségesnek tartották a polgári házasság eszméjét létre hozni, valamint más országokban is a polgári bíróságok ítélő hatalma házassági ügyekben a polgári házasságok fogalmával van párosítva. A mi már a szomszéd Ausztriában létre hozott polgári házasságok módját, vagy is a mint ők nevezik a „Nothcivilrecht”-et, abban én nem szeretnék követőjük lenni, mert sokkal természetesebbnek tartom, hogy az állam azt mondja ki „minden házasságot az állammal szemben polgári szerződésnek tekintek és mint ilyet a polgári hatóság előtt kötendőnek rendelem, vallási szertartások és elvek az egyes felekhez és azon egyházhoz tartozván, melynek ők hívei.” Ezt mondom sokkal egyszerűbbnek és következtetesebbnek tartom, mint azt mondani, hogy „a házasságokat az egyház papja előtt kell kötni, de ha azok a feleket összekötne nem akarják, akkor én, állam, fogom a házasságok összekötését polgári hatóságom által teljesíteni, házassági kérdések felett pedig egyik esetben úgy, a mint a másokban nem az

egyházi, hanem a világi bíróság ítéljen.” Én még liberalizmus szempontjából is, ha már arról kell szólni, az első módot, ezen másodikkal jobbnak tartom. (Helyeslés.)

A közp. bizottság azon indoklása ellen, hogy valamint több első bírósági ítélőszékeket, minők a megyei és városi törvényszékek nem rendezett ezen perrendtartási javaslat, úgy nem kell e részben ki-vételt tenni az egyházi ítélőszékekre nézve sem, hanem ezek úgy mint amazok felett több külön törvényben kell rendelkezni; felhozta némelyek, hogy hiszen, mind a miniszteri javaslat, mind a központi bizottság némileg már beleereszkedett a szentszékek rendezésébe, mintán azoktól több, a házasság polgári következtéseit illető tárgyakat és más eddig azokhoz tartozó kérdéseket elvesz, és a világi ítélőszékekhez utasít. Igaz, hogy leggyesze-rűbb volna ezáltal az egyházi ítélőszékekre nézve semmit nem mondani, de nagy különbség van mégis a közt, a mit a központi bizottság javasol, és az egyházi ítélőszékek teljes függetlensége közt. Az említett kérdések tisztán világiak, semmi legkisebb kapcsolatban nem állanak a vallási szertartásokkal, nem is követeltetnek természetüknél fogva egyházi bíróság elébe tartozóknak; és ha azok a világi bíróságokhoz tétetnek is át, legkisebb zavar, vagy nyugtalanság, vagy egyházi féltékenység nem idéz-tetik elő; de kétségtelenül másként áll a házassá-gok érvényének kérdése.

Ismételtem tehát, hogy az alapelv, melyből én e tárgyra nézve kiindulok, a szabad állam és sza-bad egyház eszméje, és a vallásfelekezetek jog-egyenlősége, melynél fogva szükséges, hogy kiki saját vallásának szabályai szerint élhesse, a meny-nyiben azok az állam czéljából és mások hasonló jogaival nem ellenkeznek. Ugyanazért eddigi tör-vényeink azon részét, mely a vegyes házasságokat is a róm. kath. szentszékek által rendeli elítélni úgy szüntén azon elvet, hogy mivel a katolikus fél saját hitelvei szerint újabb házasságra nem lép-het, az a protestáns félnek se engedtessek meg, még akkor se, ha azt az ő vallás elvei is meg-engednék, és a törvénynek azon rendelkezését, mely szerint vegyes házasságoknál róm. kath. atyának minden gyermeke a róm. kath. vallásban nevelen-dő, de ha az atya nem róm. kath., e részben vi-szonyosság nincs: mindezeket a szabad egyház fo-galmával és a vallások jogegyenlőségével ellenke-zőnek tartom, és e rendelkezéseket mielőbb eltör-öltni óhajtom. (Élénk helyeslés.) Továbbá azon eszmét, hogy minden házassági ügy bármely val-lásnak közt forog is az fenn, egyedül és teljesen a polgári bíróságok által ítéltessek el, és erre néz-ve az egyházi ítélő székek eltöröltesse, csak úgy és akkor tartom célszerűtlennek, ha e rendelo-zással a polgári házasság egyszerre és együtt léte-sítettik. (Helyeslés.) És a törvényhozás kimondja, hogy minden házasságot az állammal szemben pol-gári szerződésnek és annak megkötését a polgári hatóság elébe tartozónak rendeli, megállapítván egyszersmind világos törvény által a megkötés módját, az érvényesség kellékeit, és az elválaszt-hatás szigorú feltételeit. (Helyeslés.) Mig ez meg nem történik, amant egyoldalú és időelőtti káros intézkedésnek tartom, melyben sem liberalizmust, sem jogegyenlőséget nem látok, sőt éppen a sza-badelvűséggel, a szabad egyháznak fogalmával és ennél fogva a vallások valódi jogegyenlőségével el-lenkezőnek találom azt. Én tehát inkább a köz-ponti bizottság véleményét fogadom el, mint a jog-ügyi bizottságnak erre vonatkozó javaslatát. (Élénk helyeslés.)

Lapszemle.

A „Gaz. Trans.” Ausztria és Magyarország belhelyzetét vizsgálja. Legelőbb is a cseh demagógok akadnak meg szelid látókai. Az állam-alapító hurokokkal táplálkozó „Gaz.” azt jegyzi fel a prágai zavargások alkalmából, hogy a Lajthán-tul a kivételes állapot terjed, miután Prágában a keblí rendőrség hatásköre is az államrendőrségre ruházottat áttépp úgy, mint az abszolutizmus korá-ban. A „Gaz.” nagy bölcsesége azt betűzi ki a cseh meetingek garázdálkodásaiból, hogy a csehek (talán csak a demagóg-rész) nem tréfálnak, számításal dolgoznak terveik folytatásán. Úgy tet-szik a „Gaz.” rokonszenve a prágai demagógok-kal, a mi nagyon természetes, mert ezek is azon kenyérből szeldegélnek, melyből Bratiano úr és társai falatoznak — a panszláv preczkurából; ha-nem ha ez így rendén van, miért nevezte ki a „Gaz.” a prágai kivételes állapot felügyeletével megbízott Koller tábornokot — tábornagnak (ma-resialulu)? Avagy eszébe jutott az egész és fél ostromállapot, melynek dícső szolgálataért a „Gaz.” matadorainak nagy része jutalmat kapott, s ezért kinalgatja hasábjain az egyszerű altáborna-gyot a legmagasb katonai ranggal?!

A „Gaz.” Magyarországról is megemlékezik. Hogy állanak a dolgok Királyhágón tul, ezt — ugymond — tudjuk. Erdélyben a legnagyobb zavar uralg. (Igy szeretné ezt t. i. a „Gaz.”, de fáradhatlan munkássága dacára távol áll még a czéltől, s reméljük, hogy a magyar kormány ére-lye és ébersége teljesen elűti tőle.) A „Gaz.” arra figyelmezteti olvasóit, hogy az unio részleteinek meghatározásánál szük marku lesz a pesti ország-gyűlés többsége, de ösztönük sugja, hogy a ko-

rona ki fogja azt pótolni; ezt is előre tudja a „Gaz.” s ezért reméli — így szól — az erdélyi románok, hogy a korszellem oly végleges állapotot terem, mely mindenkit kielégítendő, egyesít-vén az érdekeket a közjó előmozdítására, oly mó-don, hogy mindenki meg legyen nyugtatva a Ki-rályföldön úgy, mint a megyéken. (Mi is osztjuk ez utóbbi nézeteit; csak hogy a Dacoromaniából, erdélyi oláh fejedelemségből, avagy társországából és több efféle badarságokból semmimem lesz — az oly szépségesen értelmezett jogegyenlőség, méltá-nyosság és Trájanahagyomány dacára.)

A „Sieb. d. Wochenblatt”-ra nézve rossz idő-k járnak, nem elég, hogy a comes-helyettes október 13 diki felelete megriasztotta, midőn a királyföldi törvényhatóságokban is gyökere változtatásokat jelzett, mi miatt addigga comest megillető helyette-sítéssel véli pótolni a tisztújításokat — ime meg-kelle érnie, hogy a pesti parlament vitatkoznai mert a nagy-szebeni főtörvényszék jövő sorsa felett.

Ha — ugymond — a „S. d. W.” a nagy-sze-beni főtörvényszéket megszüntetné, ez által a szász nemzetnek egyik sarkalatos joga sértené meg, melylyel 700 év óta élt. (A nagy-szebeni fő-törvényszéket 3—4 év előtt tákolta össze a királyföldi egyetem, Schmerling különös kegyel-méből, bár az egyetem maga is csak némely ügyekben vala másodbíróság. De hát ki ta-gadhatja, hogy az egyetemes felebbviteli szék te-remtetett önmagából főtörvényszéket!) Miért nem kérdezik meg a szász nemzetet? Hisz ily rövid uton csak II. József és a „jogeljárás”-a”-kor (Melyet önk szolgáltak leghebbben és kitartó-tólag!) bánt el a joggal. Mivel érdemeltük mi ezt, kérdi a „S. d. W.” ciklikirja, természetesen a „szász nemzetet” érti a „mi” alatt és nem a száz-szoros nótára rászolgált ó-szász ugrifüleket. Fáj, nagyon fáj a „S. d. W.”-nak az, hogy a nagy-szebeni főtörvényszék fenntartása mellett nem szólaltak fel a pártvezérek, s csak abban lel vi-gaszt, hogy a még meg nem alkotott unio tör-vénynek kellend meghatározni, hogyan gyakorol-tassék a „Szászöldön” az igazságszolgáltatás, ha csak e részben is nem használják a „szabad ke-zet.” A megfélemlített „S. d. W.”-t mindent össze-zagygyal. 1848-ban — ugymond — az unio-törvény XI. cikke a „Szászöldön”-re nézve felebbviteli szék-nek meghagyta az egyetemet; (Miért rontották össze önk ezt 1863-ban?) e mellett szólott volt Schmidt Konrád is az országgyűlésen stb. A „S. d. Wblt.” egyetlen kérdést nem hallgathat el: az igazságügyér meg van (?) elégedve a n-szebeni főtörvényszék működésével; miért kell tehát any-nyi érdeknek a jogbiztonság alantibb fokára ta-szítottatnia? Hát a Pesten levő szász ajku képviselő-k e tárgyban is hallgatnak és n-szebe együtt a „szász nemzeti egyetem”? — (Tehát újabb tiltakozásra dobol a „S. d. Wblt.”: a comes-helyettes kinevezéseért a parlamentarizmus kormányt akarták volna megbuktatni, ezért folyamodtak a tróhoz és parlamenthez — most a parlament feloszlását és a szász népre hivatko-zást fogják sürgetni a korona tanácsában, miután a parlament az ország törvényszékeinek rendezé-sével mert foglalkodni!! Valóban a nagy-szebeni pompás, új palota lakói rövid időn megszapo-rodnak.)

A „Kron. Ztg.” nincs megelégedve a comes-helyettes október 13-iki feleletével, még pedig azért, hogy a parlament csak hosszabb idő múlva ren-dezheti a megyei autonómia kérdését; ő tehát a közvéleményt és kívánságot oda látja irányulni: tartassanak meg szabályszerűen a tiszt-ujítások és választások a szász kertile-tekben.

Pest, október 23. 1868.

(y z n.) A képviselőház mai ülésének főtár-gyát a belügyminiszter által kért 100,000 frt pót-hitel képezte, mely összeg rendeltetése tudvalevő-leg a rablások fékezésére fordítandó rendkívüli költségek fedezésére.

Ezen összeget a központi bizottmány 60,000 frtra szállította le, de a képviselőház ma, a bel-ügyminiszter kérése folytán ismét 100,000 frtra emelte azért, mert mintegy tíz megyéből tétetett jelentés, hogy a pandurok fizverei rosszak, hasz-nálhatlanok, azokat tehát részint javítani kell, ré-szint egészen újjakkal, revolverekkel és hátultöltő puskákkal pótolni, ez pedig természetesen pénzbe kerül.

A tárgyalás folyama alatt több alkalmi megjegyzés tétetett.

Patay István például jobbnak találta, ha a magyar ezredek itthon a közbátor-ság fentartá-sára fordítatnának, semmint hogy Ocsországha-ban védtelen embereket konzultatnak el általuk.

Védetlen emberek, — konzultatás!.. Ily álli-tások sok phantasia kell, és ez a felajduló kép-viselő úrban, úgy látszik, nem hiányzik, különben alig láthatna ott is orosz-lánt a hol csak tücsök létezik.

Hogy mennyire áll kötelességében a kormány-nak a törvénynek alapuló rendet fenntartani, azt most nem vitatjuk, — azt sem fejtegetjük, mennyi-ben zavarják a csehországi események a közön-

det, — csak azt jegyezzük meg, mikép minden-
esetre nagyon furcsa volna ha ott, hol a katonai
erő fölléptetése — természetesen mindig a
kormány felelőssége mellett — szükséges-
nek tartatik, előbb a katonai nacionalitást vizs-
gálnak meg, és csak azután, midőn ez ellen nincs
 kifogás, alkalmaznak ők a szükséges cél elérése
végett.

Bónis Sámuel — a ki különben rendesen
fejen találja a szegyet, — az ellen szólalt fel, miért
neveztetett ki királyi biztos, miért nem bizattak
meg ennek teendőivel a főispánok, kik ha a kato-
naság engedelmeskedik nekik, éppen úgy megfelel-
tek volna — még pedig alkotmányos úton —
a célnak.

Lássuk mily eredményt mutathattak fel a te-
kintetben a főispánok — pedig a katonaság rend-
kezelésére állt — a legjobb akarat mellett sem mit,
mert phisikail idejük sem engedte — egyéb tárgyak-
kal is el lévén foglalva, — hogy minden idejüket
a rabló-ügynek szenteljék, a mit ez valóban igény-
be vesz.

Nyáry, b. Simonyi Lajos, Ivánka Imre,
azon nézetből indulván ki, mikép a kormánynak,
ha eredményt akarunk látni, rendelkezése alá kell
boesátnunk a szükséges eszközöket, készséggel já-
rultak a 100,000 frt megszavazásához, — utóbbi
azon reményt fejezvé ki, miszerint ha majd
egyszer a megyék rendezve lesznek és
házi pénztárral fognak bírni, nem lesz
többé szükség királyi biztosokra.

Midőn a végszavakat hallottuk szinte
megrettentünk, és újból láttuk, mire mindenre le-
end befolyása a megyék rendezésének!

Ennyiben véltém előadandónak a képviselő-
ház mai ülésének rövid, de nem minden tanulság
nélküli hű rajzát.

Magyar országgyűlés.

A képviselőház ülése okt. 23-kán.

Berzenczey László interpellációt adna be,
de nem tudja, melyik miniszterhez intézze, mert
katonaságról van szó; Maros Váráshelyen ugyanis
egy a város közepén levő, várnak nevezett épüle-
tet, melyben a mesteremberek sátrai stb. voltak, a
katonaság hogy, hogy nem, elfoglalta; de azzal
meg nem elégedve, most azon kastély területében
150 láb „rayon“-t követel, s ennek folytán azt
akarja, hogy a bele eső régi házak leromboltassa-
nak, az épületekben lévő pedig tovább ne építse-
senek, sőt még ezzel sem elégedtek meg, hanem
az egyik szárnyban lőporraktárt helyeztek el, az
egész várost kitevé ekként az explosio veszélyének.
A lakosság panaszkodott a guberniumnál, az ügy
most a miniszterium előtt van, kérdi tehát, minő
intézkedéseket tett a kormány e viszály elinté-
zésére?

Kiadatik a miniszteriumnak.

Napirenden van a rablók elleni rendkívüli
költségeket megajánló törvényjavaslat tárgyalása.

Az általános vitára senki sem volt felírva s
az elnök kiakarla mondani az elfogadást, midőn
felkelt Besze János s ellene szól a javaslatnak,
Patay is úgy tesz.

Nyáry Pál elfogadja, sőt a 100 ezer frt le-
szállítást 60 ezerre nem helyesli, ha egyszer a
miniszter annyit lát szükségesnek a rend helyre-
állítására. Csak arra tesz megjegyzést, hogy ne
csupán egy megyében, hanem általánosan állitas-
sék helyre a közbiztonság, és ha erre 100,000 frt
kell, meg kell szavazni.

Berzenczey L. azon nem tud megnyugod-
ni, hogy 30—40 zsvány már rendkívüli állapotba
helyezi az országot az oly roppant hadsereg mel-
lett; azt sem szereti, hogy mihelyt egy kis rendet-
lenség történik, királyi biztosok küldetnek ki, s a
megyék csak akkor jók, ha semmi dolog sincs.
Mit akar végül, nem tudhatni.

Csanády Sándor nem fogadja el a javas-
latot, mert nem akar a nép vállára új terhet rakni;
a kért összeg nem is szükséges, mert a katonaság-
nak nem kell külön díj, ugy is tartozik menni;
azt pedig nem tudhatni, fog-e valaki elesni az ül-
dőzésében, kinek özvegye támogatást igényel.

Halász Boldizsár szintén ellene szavaz a
javaslatnak, mert ő nem tartja az esetet oly rend-
kívülinek, hogy a ház elé hozza a kormány 60
ezer frt miatt; azért felelős, intézkedjék. Azt sem
helyesli, hogy a magyar kormánynak pénzen kell
megvenni a katonát. Indítványozza tehát, mondja
ki a ház, hogy a kormány teljesítse kötelességét
és a katonaságot ne „kölcson“ vegye.

B. Simonyi Lajos nem osztja Halász né-
zetét, ha kell, a 100 ezeret is megszavazza.

A kérdés feltételén, a javaslat általánosság-
ban nagy többséggel elfogadtattott, csak a szélsőbal
maradt tilve.

A részletes vitában némi kis zavar után

B. Wenckheim Béla belügyminiszter elő-
boesátván, hogy több megye folyamodott fegyverei
javítására pótösszegért, úgy hogy ez maga 20—30
ezerre mehet, kéri az eredeti 100,000 frtot meg-
szavazni, mi el is fogadtatik.

A végmegszavazás egyik közelebbi ülésben
lesz.

Terménykiállítás.

Dézs, október 19. 1868. — E lapokban már
említett terménytárlatunk e hó 15-kén megnyitott, s
18-kán bezárattott. A megnyitás déli 12 órakor tör-
tént, az országos gazdasági-egylet küldöttei, alelnök
b. Huszár Sándor, és titkár Timár Károly, a ren-
dező választmány és nagyszámú közönség jelen-
létében. Főispán és a kiállítási bizottmány elnöke
Torma Károly kifejezé beszédében, hogy a tárlat
nem mutathat fel dúsabb eredményt a kor szelle-
mének s a magyar nemzet azon sajátosságának tu-
lajdonítandó: hogy inkább politikai, mint is mint
gazdálkodó, inkább politikai, mint imádkozó. Sok
ép humorral saturált beszéde politikai célzatai
híven jellemzik jelen állapotunkat, s ott találtak,
hová irányozva valának. Felsorolá a tárlatok pon-
toságát anyagi jövellétre vonatkozólag, egészen
új oldalról indokolta. Ezután a rendező bizottmány
jegyzője Róth Pál üdvözlé a kolozsvári országos
gazdasági egylet küldöttjeit, s kitért a kiállítások
üdvös céljának rajzolására, s czáfola azokat, kik
a terménykiállításokban csak az egyéni hiúság táp-
lált eszközét látják, s azok célszerűségét elvitatni
törekednek; azonban kifejezé azon óhaját: hogy
e tekintetben is üdvös reformok szükségesek, me-
lyekre nézve a kedvezményezést az országos gaz-
dasági egylettől várjuk. Alelnök b. Huszár Sándor
szívélyes szavakban fogadta az üdvözlőket s nyilvá-
nította: hogy a gazdasági országos egylet a honi
gazdaság felvirágztatására ezután is mindent el-
követ; az egyletet a közönség figyelmébe ajánlja,
a jelen kiállítás eredményével megelégedését nyil-
vánítja.

A mi a kiállítás berendezését illeti, az a leg-
jobb ízlést tanúsítja; a dézsi társalkodási egylet
nagy terme e célra csinosan fel volt díszítve, a
terem közep falzatán a királyi pár melléke volt
látható, a különböző eleven virágokkal megrakott
diszemplvány felett, a melyek Krémer Samu gaz-
dag virágházából kerültek ki. A terem közepén a
gyümölcsökkel gazdagon megrakott asztal; annak
emelkedett oszlopán a sok színű zamatos borok,
köröskörül a gabonaneműk, haszonkertészeti cik-
kek, gyapju kender, lenneműk, gazdasági gépek
meglepi látványt nyújtottak a szemlélőnek 3 na-
pon át.

A megnyitás napján köztisztelt főispánunk
fényes ebédet adott, hol egy fők gazdasági-egylet
eszméje megpendített, mely a megyei bizottmányi
gyűlésben fog indítványoztatni.

Este a színházban díszelőadás volt. A hely-
ben tartózkodó Jakab Lajos társulata a „Várás-
hegedű“ című operettet meglepi sikerrel adta; ezt
megelőző a Kölcsei hymnus és allegoriat alkalmi
képlet, a földmívelési, ipar- és kereskedelmi mi-
niszter életnagysága mellképével, s az ipar és gaz-
daságat jelvényeivel, görögültz fényénél.

A kiállított tárgyakról a jutalmazott cikkek-
ről szóló alábbi kimutatás hű képet át.

A Dézsén október 15—18 án tartott termény-
tárlaton kiállított cikkekért jutalmat nyertek: 1)
Öszbúzáért Herczeg János 3 db aranyot; elismer-
ési okmányt kaptak Dadai István, Ujfalvi Ádám.
2) Tavaszbuzáért Izsáki József 1 db aranyot. 3)
Rozsért Bikfalvi József 2 db aranyot. 4) Tönkölyért
1 db aranyat Desseőfi Mihály, elismerő okmányt ka-
pott Weér György; 5) árpaért Munzár Stéfán, 6)
baricsért Voit József. 7) Törökbuzáért gr. Vass
Miklós 3 db aranyat, dícsérő okmányt kaptak
Tauffer Ferenc és Weér Sigmund. 8) Repezeért
Torma Károly 2 db aranyat, okmányilag kitüntet-
tett Ujfalvi Ádám. 9) Borsóért Róth Pál 1 db ara-
nyot, okmányilag kitüntett Torma István. 10)
Lencsért 1 db arany Róth Pálnak. 11) Pasulyért
1 db arany Pataki Gyulának, dícsérő okmányt nyert
Desseőfi Mihály. 12) Burgonyáért dícsérő okmányt
nyertek Róth Pál és Tamás Péter. 13) Murokért
okmányilag kitüntett Pataki Gyula, Voit József,
Czeck Márk. 14) Petrezselyemért kitüntettettek ugyan-
azok. 15) Czellerért okmányt kaptak Kun Jánosné,
Pataki Gyuláné. 16) Burgundi repáért 1 db ara-
nyat Weér György. 17) Hagymáért Ujfalvi Ádám-
né, Voit Józsefné okmányt kaptak. 18) Fokhagy-
máért Ujfalvi Ádám. 19) Dohányért 1 db arany
Pataki Gyulának, okmányilag kitüntett Szász An-
tal és Govrik Ferenc. 20) Almáért 1 db arany
Ujfalvi Ádám. 21) Körtvéért 1 db arany Róth
Pálnak. 22) Befőtt gyümölcsért okmányilag kitün-
tettek Róth Pálné, Voit Józsefné és Czeck Márton-
né, hasonlólag a fojtott zöldegeikért. 23) Aszalt
gyümölcsökért: 1 db arany jutalom Voit Józsefné
diós-zilvákért; oklevelet kaptak Simó Lajos és Uj-
falvi Ádám. 24) Borokért a 3 db arany jutalmat
nyerte Móza Sándor Árpástórl árpástói boráért,
a 2 db aranyot b. Huszár Miklós sz.-margitai bo-
ráért. 25) Aszszu-borért Torma Károly 1 db ara-
nyat, Bethlen Sándor dícsérő okmányt kapott. 26)
Gépezetért Hirsch Lipót dícsérő okmánya nyert.
27) Lenért 1 db aranyot Bikfalvi Józsefné. 28)
Kenderért 1 db aranyot Herczeg Jánosné. 29)
Gyapjuért dícsérő okmányt nyert Bethlen Károly,
Simó Lajos. 30) Színmezért Voit József okmányi-
lag kitüntett. 31) A gazdasági eszközök és gé-
pekre kitűzött 1 db arany jutalom, s a 8 kupa
rizling, aszaló-mintáért Boér Károlynak ítéltek.
A különböző szakokra osztott bíráló választ-
mány gépészeti osztálya vidéki kirándulást tett
Alörbe, hol megnézte Fodor József cséplőgépét. A

tárlat jelesebb cikkeit a kolozsvári kiállításra fog-
nak küldetni; a többiek elárvereztetnek.

A tárlat berendezésénél a főispán ö mlgát
köztisztelt főbírák Torma István képvisel, fő-
ispánunk a marhadög dolgában távol lévén, azon
óhaját fejezvé ki, hogy jövőben még sokkal
dúsabb eredmény felmutathatására segéljen Is-
ten!!!
r. l.

NAPI HIREK.

— A királyi udvar, mint írják, közelebb
Budára költözik be, s itt marad a karácsonyi ün-
nepeig.

— Az erdélyi ügyekről az „E. L.“
következőleg ír: Tegnap már jeleztek és ma
örömmel jelentjük olvasóinknak, hogy az erdélyi
ügyek közelebből, egy nagyon óhajtott, de a te-
endők halmaza miatt ily hamar nem remélt ke-
vező stadiumba jutottak. Ugyanis az „Unio“ rész-
leteinek végrehajtására vonatkozó törvényjavasla-
tot a kormány még ez ülésszak folyamában — ta-
lán egy pár nap múlva a képviselőház asztalára
teendő; s így ez óhajta várt végrendekezés még
az év folytán meg fog történni. Nem volt alkalm-
unk magába a kész munkálta belepillantunk,
de úgy hisszük, nem tévedünk, ha fölemlíjük a
következő részleteket: 1. Az erdélyi kormányzók
az 1869-dik év május 1-én napján örökre megszű-
nik létezni. 2. Az ugynevezett nemzetiségű folyó
eddiggi területek jogosultsága hatályon kívül he-
lyeztetik. 3. Az erdélyi főispánok, főkirálybírák,
főkapitányok és a szász comes Magyarországi felső
házának tagjai lesznek. 4. A megyék és városok
egyesen érinkezésbe jönnek az ország felelős kor-
mányával, de azután is kir. bizottság álland fenn.
— A posták s illetőleg a hírlapok kése-
delmezésén, mint halljuk, azzal lesz segítve, hogy
a hírlapok és értéketlen levelek szállítására min-
den postállomáson külön szekér álland készen,
melyen nem fog ülni eltörődött conducteur, s ven-
deglő után epedő utas, miből következik, hogy
16—18 órával avangirozunk és ez elég jó követ-
kezés lenne, ha beteljesednék.

— Több felől jött tudakozódásra ezennel
jelentjük, hogy a tanár Kocsai Károly által la-
punk 122-dik számában körvonaloztott természetu-
dományi órák f. év nov. 3-kán nyitnak meg s a
díj egy óra egyenlőként utolagos fizetés mellett,
5 o. rít leend. Ha testvérek iratják be magukat,
egy óra egyenlőként 3 rítot fizetnek. Tekintve a
jelentett délelőtti többször elfoglaltságot: előadási
idő délután 4 — vagy kívánság szerint — 5 óra-
kor lesz.

— Legközelebb színre kerül a „Mek-
kai basai,“ vagy „a hárem titkai,“ egyike
azon új operetteknek, melyek a folyó színidényre
beszeretettek, s a melyet kellemes zenéje aján-
latossá tesz. A kiállítás szintén csinos lesz.

— Két költői beszély (I. A Lámpa-
torony, II. A szerelem.) írta báró Kemény Endre.
Kapható Kolozsvárt Stein János bizományában.
Ára írt kr. o. E. Ajánljuk a csinosan írt mű-
vecskét t. olvasóink figyelmébe.

— Tordáról a következő ürvendetes czá-
folatot vettük: Folyó október hó 17-ről 123-dik
számú becses lapjának „napi hírek“ című rova-
tában olvasván: miszerint: „Hírlik, hogy a marha-
vész Tordán is kiűtött volna — annak megezőfo-
lásul közlés végett hivatalosan tudatni kívánom,
hogy ezen hír merőben alaptalan, mert a marha-
vész kiűtésének Torda városában eddigelő legki-
sebb jele sem mutatkozott. Tordán, okt. 24. 1868.
Szigethi Sándor, főhadnagy.

— Dézsről, okt. 21-ről írják: Mint e la-
pokban már említve volt, a szomszéd Réteg hely-
ségében a múlt héten 19 ház a mellék épületekkel
lángok martaléka lett, s 150 lélek jutott nyomorra
és szegénységre. A szerencsétlenek fűszelgésére
tegnap a dézsi társalkodási egylet nagy termében
játékony czélú hangverseny rendeztetett, melyben
részt vettek: Torma Károlyné, Róth Pálné és Fo-
dor Károlyné úrasszonyok, Weér Mari és Krémer
Luiza kisasszonyok, végre Róth Pál és Wiedensol-
ler urak. — Tudósítónk mindenik fellépő működé-
sére a legjobb reflexiókat teszi, melyeket egyen-
ként közleni lapunk szűk tere korlátol.

— Egy belga társaság 10 millió frtot
ajánlott fel Pest városának különféle színpadai és
hasznos építkezések létesítésére, nevezetesen hidat
építenék Buda és Pest közt a Margit szigetnél,
munkás-külváros 200 lakással, boulevardot Pest
körül, versenyteret sat. Kilenczven év múlva min-
den a város tulajdonába megy át; addig a jöve-
velmet húzzák. Mindenesetre figyelmet érdemel.

— Félreértések elkerülése tekintetéből
megjegyezzük, hogy a kir. pénzügyi törvényszék til-
nokai oda előbbi állomásuk megtartása mellett ne-
veztettek ki.

— Mint Nagy-Almárról írják, azon járás
szolgabirájának sikerült felfedezni a gyújtógatókat,
kik néhány évvel ezelőtt a helységet rémítették,
s kiknek feltalálásáról a provisorium alatt végkép
lemondtak volt. E siker, melyre a legfáradhatatlan-
abb kitartás s erély vezetett, az egész község
nyugalmát adta vissza.

— Szövetségi Oroszország és Romá-
nia közt. Bukarestből, október 12-ről írják a
„P. L.“-nak: A romániai diplomácia teljes tevé-
kenységben van. Ugyanakkor, midőn Cretulesco
Párisból visszatért, a két titkos ügynök is, kik két
hónapja Szt-Pétervárott tartózkodtak, visszaérkezett
Bukarestbe. A mit most közlendő vagyok, az bizo-
nyára dühbe fogja hozni az orosz hivatalos lapokat,
s „erélyes“ és „kategorikus“ czáfolatoknak nézek
elője. Azonban értesüléseim sokkal jobb forrásból
erednek, semhogy azokat a kétségnek még csak
árnya is érinthetné. Tehát teljes bizonyossággal
azt mondom, hogy Oroszország és Románia közt
formaszerint szövetség kötöttet. Ismerem az okmány
egész tartalmát, de egyelőre csak arra szorítkozom,
hogy azt mondjam, miként e szövetség által az őn
házaja leginkább fenyegetve van. Az Erdélyország
iránti román aspirációk Szt-Pétervárott támogatást
találnak, s e tekintetben Goresakoff herceg szigo-
ruan meghatározott kötelezettségeket vállal magára.

Oroszország Romániának át akarja engedni az
orosz Bessarabiát egész Akkermanig, helyette pe-
dig a Suliná és a Dunatorkolatokat kéri vissza
Ismail, Kilia- és Renivel együtt.

— A honvédelmi törvény felett már
megindultak a bécsi parlament pártjai közt is a
tanácskozások. A baloldali kör nehézségeket tá-
maszt; egy távirat szerint 800,000 főnyi létszám
helyett csak 500 ezret akar engedni. Heves vitá-
kat várnak ez ügyben. — Együttal a sereg felfegy-
verzése tekintetében megemlítjük, hogy e napok-
ban tartott próba szerint a Werndl-féle fegyver
győzött a francia Chassepot felett. A francia kor-
mány ugyanis Werndl gyárában 50,000 darab fegy-
vert rendelt meg, melyeknek átvételére egy fran-
cia főbb tiszt Bécsbe érkezvén, kérte, engedessék
meg, hogy az arsenalban megpróbálhassa. A löki-
sértet tehát gr. Byland ezredes és a tüzbizottság
elnöke előtt végez ment s összehasonlítottat a
Chassepot és Werndl: eredménye az lön, hogy
500 meter távolságban a Werndl-fegyver 100 lövés
közül mindannyiszor talált, míg a Chassepot csak
10%-ot mutathatott fel.

— Kivonat a Kolozsvár sz. kir. városá-
ban 1868-ki szept. 18-kán megüjtelt keleti marha-
vész következményeiről, azon évi október 25 dike
estéig bezárólag: Járványos 22 udvaron s 2 mező-
részen magbetegült 125 darab. Ezekből meggyó-
gyult 24 drb, elhunlt 73 darab, lebukóztatott 3,
van beteg 25. A járványlepte marhalétszámból van
még gyanus 41. A vesztéglelt időt kiállott gyanu-
sokból fölmentett 5 db. Kolozsvárt, október 25.
1868. Filep Samu, id. polgármester.

Hivatalos értesítések kivonata.

Árverések. Kolozsmegyében a törvényszék-
nél szucsági fekvők decz. 19. jan. 20. Ugyanott
Boosban ingók okt. 26. nov. 17. — Ugyanott a tör-
vényszéknél kelezeli fekvők nov. — Marosszéken
M.-Sámsondon fekvők decz. 30. febr. 9. — Maros-
Vásárhelyt ház nov. 30.

KÜLFÖLD.

Az „Opin. Nat.“ bécsi levelezője írja, hogy
a prágai rendőrigazgató a belügyminiszterhez je-
lentést adott be, mely szerint több mint 10 idegent
fogatott be, kik orosz vagy porosz uti levelekkel
ellátva, s most azt kéri, hogy hazájokba szaba-
don visszatérhessenek. Ezen igazgatók éppen akkor
fogattak el, midőn a csehek közt pénzt osztogatva,
őket arra biztatták, hogy „éljen a czár“-t kiált-
sának. Bécsből azon utasítás érkezett, hogy tartsák
őket fogva, s legrészletesebb vizsgálatot indítsa-
nak meg.

Dánia, írja a „Times“ berlini levelezője, el-
van tükélve, hogy Franciaországhoz csatlakozik,
mihelyt a porosz ellen kell menni. — Mindenesetre
jobb úton halad ugy, mintha Poroszországhoz sze-
gődik.

Madridi táviratok jelentik, hogy a fővárosi
junta 21-kén egy kiáltványt adott ki, melyben ki-
jelenti, hogy miután a közrend s a polgárok bizo-
tossága teljesen meg vannak őrizve, ennélfogva a
kormány dolga, a forradalom elveit alkalmazni s
hatályba léptetni. A junta fölcsalottatnak nyilvá-
nítja magát, s az ország más városainban fönnálló
juntákat saját példájának követésére szólítja föl.

A „France“ a madridi kormány manifestumát
commentálván, azt mondja, hogy a spanyol forra-
dalom mérséklettsége által rokonszenvet vívott ki;
azonban a hatalmak a forradalmat addig nem fog-
ják elismerni, míg nem tudják, hogy annak hova
kell vezetnie.

A „Gaulois“ Serranonak egy levelét közli,
melyben az mondatik, hogy a cadixi forradalom az
országra akarja hagyni, hogy az, souverainitását
gyakorolva, oly kormányt válasszon, melyet a leg-
érdemesebbnak tart. A mozgalom főnökei szilárdul
el vannak tükélve, a forradalom programja szá-
mára tiszteletet szerezni. A level az azon nézetet fe-
jezi ki, hogy az alkotmányos monarchia, az ősz-
szes megegyeztethető szabadságokkal, azon kor-
mányforma lehetne, mely a jelen korszakkal s a
sajátstíri országos viszonyok szellemével leginkább
összhangzásban áll.

Az „Indep. belge“ szerint Izabella királynő
Pauban tartózkodása s párhiveinek ott járás-kele-
se legújában magára voná a spanyol ideiglenes kor-
mány figyelmét. A francia kormány az ideiglenes
kormány ez iránti észrevételeit közlé a királynő-
vel s három más császári kastélyt helyezett ren-
delkezésére.

Mint az „Engl. Corr.“ megjegyzi, a „Times“
madridi levelezője, ugy látszik, jól volt értesülve,
midőn Ferdinand portugali király megválasztatá-
sát igen valószínűnek állítja. Madridból 17-én Lon-
donba érkezett levelek most szintén azt jelentik,
hogy Prim minden mások fölött Ferdinándot sze-
melte ki a spanyol trónra, s jólétesült oldalról azt
állítják, hogy Madridból már megtették a kellő
lépések arra nézve, hogy eziránt Lissabonban kér-
dés tétessék.

A francia seregnél történt szabadságolásokra
vonatkozó közlést a „Köln. Ztg.“-nak egy berlini
félhivatalos levelezője így commentálja: „A fran-
cia seregnél történt szabadságolások, melyekről
egy idő óta beszélnek, valószínű látszanak. Sőt
még azt is tudni akarják, hogy azok tetemesebbek,
mint eddig hírlelték, s mintegy 80,000 ember fog
szabadsággal elbocsáttatni, mi által a béke-lábon
álló francia sereg 320,000 főre fogna leszállítani.
Hogy vajjon ez valóban úgy áll-e, rövid időn ki
fog tűnni. A pessimisták ugyan azt állítandják,
hogy Franciaország ezzel megtakarításokat akar
eszközölni a jövő tavaszra; azonban valószínűbb
lenne, hogy az a törvényhozó-testület békés irá-
nyára való tekintetből tartott szükségesnek ily
rendszerbályt.

Bukarest, okt. 33. A Bolgárországba való
berontás céljából közelebbi időben ujlag kezd-
nek szervezkedni egyes csapatok, és pedig itt-ott
Garibaldi féle elemek is mutatkoznak, kiket Bedeschini
ezredes képvisel, ki magát üvegárukereskedőnek
adja ki.

London, okt. 23. Lord Stanley a liverpooli
kereskedelmi kamara lakomáján így nyilatkozott:

